

RAZVOJ POTREBE PO UČENJU TUJIH STROKOVNIH JEZIKOV IN VLOGA UČITELJA PRI OBLIKOVANJU TUJEJEZIKOVNO KOMPETENTNEGA DIPLOMANTA**

Povzetek. Pospešena internacionalizacija trga dela in študija postavlja pred diplomante Fakultete za družbene vede vse večje zahteve po tujejezikovnih kompetencah. Namen prispevka je predstaviti kronološki pregled razvoja potreb po znanju tujih strokovnih jezikov (TSJ) in presek stanja na področju raziskovanja in poučevanja TSJ tako v tujini kot v domačem okolju, s posebnim poudarkom na razvoju in stanju na Fakulteti za družbene vede. Avtorici ugotavljata, da sta poučevanje in raziskovanje TSJ v slovenskih okvirih močno vpeti v svetovne tokove, kažeta pa tudi nekatere samosvoje poudarke. Avtorici analizirata organizacijski in vsebinski razvoj poučevanja TSJ na Fakulteti za družbene vede in opozorita na strateško vlogo učitelja TSJ kot povezovalca deležnikov in različnih disciplin.

Ključni pojmi: tuji strokovni jezik, raziskovanje tujega strokovnega jezika, poučevanje tujega strokovnega jezika, kompetence diplomantov

Uvod

Študenti in diplomanti Fakultete za družbene vede vstopajo v študijske procese in na trg dela, za katere je značilna internacionalizacija kot posledica svetovnih globalizacijskih in evropskih integracijskih procesov (Altbach in Knight, 2007; Kohont, 2011: 116). To okolje pred diplomante postavlja nove zahteve glede znanj in kompetenc, med katerimi je prednostno znanje tujega strokovnega jezika (TSJ). Pomena obvladovanja TSJ za delovno zmožnost in uspešnost so se zavedali že v začetku prejšnjega stoletja. Namen prispevka je predstaviti pregled razvoja potrebe po učenju, poučevanju in raziskovanju TSJ v svetu in pri nas.

Strokovni jezik je temeljni posrednik znanstvenega védenja in znanj o različnih strokah in kulturah. Multidisciplinarnost je tako glavna značilnost

* Lekt. mag. Mojca Jarc, visokošolska učiteljica, lekt. mag. Vida Zorko, visokošolska učiteljica, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

** Izvirni znanstveni članek.

in logična posledica njegove narave. Ker je strokovni jezik stičišče različnih ved in kultur, se metodološki in teoretski okviri poučevanja menjavajo z razvojem temeljnih ved, zahtev in potreb ciljne skupine ter spoznanj didaktične stroke. V prvem delu bomo orisali zgodovinsko pogojenost potrebe po znanju TSJ in v skladu z najnovejšimi dognanji predstavili najvidnejše raziskovalne dosežke ter presek stanja na tem področju. V drugem delu se bomo osredinili na Slovenijo in predstavili ključne trenutke in izzive v razvoju TSJ na slovenskih univerzah. Sledil bo podrobnejši pregled razvoja in stanja TSJ na Fakulteti za družbene vede. Analiza TSJ je zaradi dostopnosti podatkov in zaradi kontekstualne relevantnosti omejena na angleščino, francoščino, španščino in nemščino. Sklenili bomo z razmislekom o vlogi učitelja pri oblikovanju tujejezikovno kompetentnega diplomanta.

Zgodovinska pogojenost potrebe po znanju TSJ

Poučevanje TSJ lahko opredelimo kot vejo poučevanja splošnega tujega jezika. Za poučevanje TSJ je značilno, da so izrazito v ospredju študentove potrebe po učenju (Hutchinson in Waters, 1987: 21; Smoak, 2003), tem pa se podreja in prilagaja metodologija poučevanja, ki upošteva jezik, zmožnosti, diskurz in žanre posameznih disciplin (Dudley-Evans in St. John, 1998: 4-5). Začetke poučevanja TSJ lahko umestimo v prvo polovico prejšnjega stoletja, ko se med drugo svetovno vojno pojavijo prvi učbeniki in se organizirajo tečaji angleščine za pilote in kontrolorje poletov (Llobera, 2000: 16). Qotb (2011) navaja še mnogo zgodnejši primer iz 20. let prejšnjega stoletja: gre za učbenik vojaške francoščine za nefrancoske vojake, ki je vseboval opise značilnih situacij v vojaškem vsakdanjiku z omejenim naborom terminologije.

Po vojni pospešeni razcvet svetovnega gospodarstva, znanosti in tehnologije med znanstveniki sproža vse večjo potrebo po skupnem sporazumevalnem jeziku. To vlogo prevzame angleščina. V 60. letih z neodvisnostjo nekdanjih britanskih kolonij in s političnim razvojem vznika potreba po znanju strokovne angleščine za celo vrsto služb in za potrebe študija v Veliki Britaniji in ZDA. Hkrati se začne poučevati tudi francoščina kot TSJ za različna področja znanosti in tehnologije s poudarkom na usvajanju strokovnega izrazja ter splošnih in strokovnih besed (Mourlhon-Dallies, 2008). O pomembnosti znanja strokovne francoščine priča dejstvo, da so že leta 1967 na konferenci v Saint-Cloudu sodelovali raziskovalci TSJ iz približno dvajsetih držav in predstavljali svoje izkušnje o zelo širokem naboru ciljnih skupin, ki so se učile TSJ (Gémar, 1980). Za poučevanje TSJ v tem obdobju lahko rečemo, da je usmerjeno predvsem v usvajanje strokovnega besedišča določene discipline ali poklica. To je tudi čas, v katerega Dudley-Evans in St. Johnova (1998: 19-30) umeščata razvoj TSJ kot discipline.

V 70. letih se zaradi naftne krize poveča pretok znanja in sredstev iz

zahodnih v naftno bogate dežele, posledično pa rastejo tudi potrebe po znanju angleškega strokovnega jezika, npr. poslovnega in pravnega. Usvajanje strokovnega besedišča se kmalu izkaže kot nezadostno za uspešno poklicno delovanje. Zato se raziskovanje na področju TSJ usmeri predvsem k analizi jezikovnih registrov (slovničnih in leksikalnih oblik) ter nato k retorični in diskurzivni analizi (Dudley-Evans in St. John, 1998: 19–30). Raziskovalni interes torej prehaja od jezikovnih oblik na jezikovno rabo, pozneje pa tudi na analizo študijskih spretnosti. V Španiji teče razvoj nekoliko drugače in analiza jezikovnih registrov je glavni pristop k poučevanju TSJ, ki prevladuje vse do sredine 80. let (Llovet in Grötsch, 2011: 3). Tam šele projekt Sveta Evrope o modernih jezikih postavi temelj za poučevanje strokovne španščine in začrta smernice za pouk, zasnovan na podlagi jezikovnih potreb učencev, in ne na podlagi fonetike, oblikoslovja ali skladnje (Llobera, 2000: 16, 34). Na francosko govorečem področju je to čas »instrumentalne francoščine« (Mourlhon-Dallies, 2008), v državah Latinske Amerike pa prihaja do potrebe po prenosu znanja v različnih znanstvenih disciplinah. Mourlhon-Dalliesova (2008) kot glavno metodo takratnega poučevanja navaja delo z avtentičnimi besedili, nekoliko pozneje, po letu 1975, pa se težišče premakne k potrebam uporabnika, zlasti k sporočanjnim potrebam in k bolj celostnemu pristopu, ki upošteva tako psihološke, kulturne, jezikovne kot strokovne vidike obravnave jezika. Uveljavi se sistematična analiza potreb z upoštevanjem vloge učitelja in učenca. Pri tem pa avtorica poudarja, da nikakor ne moremo govoriti o eni sami prevladujoči metodi, ampak se metode z razvojem nadgrajujejo in med seboj združujejo ter dopolnjujejo (Mourlhon-Dallies, 2008).

V nemškem prostoru dobita poučevanje in raziskovanje TSJ poseben zagon med letoma 1965 in 1975, vendar je opisovanje in raziskovanje zelo enostransko in se ukvarja predvsem z diahronim in razvojnim vidikom jezika. Kot odgovor na potrebo strokovnjakov poiskati primerne izraze za nove pojme, ki so plod novih spoznanj in odkritij v znanosti in tehniki, se jezikoslovci lotijo tudi raziskav z leksikološko-terminološkega vidika (Osolnik Kunc, 2006: 72–73). V 70. letih izstopa Hoffmann, ki predstavi prvo definicijo strokovnega jezika in ga opredeli kot skupek jezikovnih sredstev, ki služi za sporazumevanje med delujočimi znotraj strokovno zamejenega komunikacijskega področja (Osolnik Kunc, 2006: 79). Hoffmann zanika takó terminološko hipotezo, da je primarna značilnost strokovnega jezika njegova terminologija, kot tudi funkcionalistično hipotezo, da je strokovni jezik le stilistična zvrst jezika (Buhlmann in Fearn, 2000: 11). Leta 1976 je napisal eno prvih knjig, ki obravnavajo strokovno nemščino, in ponudil še zdaj vplivno horizontalno in vertikalno klasifikacijo jezikov posameznih strok. Horizontalno deli strokovne jezike po bližini (npr. jezik pedagogike in filozofije) ali oddaljenosti (npr. jezik pedagogike in matematike),

vertikalno pa jezike razdeli na pet skupin glede na stopnjo abstraktnosti (Osolnik Kunc, 2006: 78, 86, 91).

Konec hladne vojne v 80. letih pomeni prodor pouka strokovne angleščine tudi v države vzhodnega bloka. Približno v tem času se TSJ konsolidira kot disciplina in raziskovanje se usmeri na analizo učnih potreb, v poznih 80. letih pa se uvede nov način poučevanja, ki postavi učenca v središče učnega procesa. Pri poučevanju jezika za akademske namene se začnejo upoštevati študijske spretnosti, kot npr. reševanje problemov in skupinsko delo, ki dobijo svoje mesto v metodologiji poučevanja. Pri poučevanju jezika za poklicne namene pa je vse od 60. let opaziti postopen premik zanimanja od jezika k sporočanju. Francozi razlikovanja med jezikom za akademske in poklicne namene, ki ga poznajo Angleži že od 70. let (*English for academic purposes* in *English for occupational purposes*), ne poznajo. V rabi je krovni termin *français sur objectifs spécifiques* za vse, kar se na tem področju poučuje. Razlikovanje med *français de spécialité* (ki naj bi imel značilnosti strokovnega jezika za akademske namene) in *français sur objectifs spécifiques* se uvede šele leta 2004 (Mourlhon-Dallies, 2008). V Španiji je za ta leta značilna odsotnost učbenikov za poučevanje znanstvenotehniške, pravnoadministrativne ali trgovinske terminologije za tujce (Llobera, 2000: 17), kar se spremeni šele v 90. letih.

Ob koncu stoletja z napredujočo globalizacijo vse bolj narašča potreba po učenju poslovne angleščine. V tem času Dudley-Evans in St. Johnova (1998: 30) opažata prepletanje mnogih metodologij in pristopov k poučevanju TSJ. Zaradi razvoja novih tehnologij pa morda nekoliko bolj izstopa zanimanje za analizo jezikovnih registrov. Francozi se v tem času ukvarjajo z razmejitvijo področij in s povpraševanjem po poučevanju francoščine t. i. mikropodročij, kot je npr. nogometna francoščina, in s pripadajočimi sporočanjскими položaji (Mourlhon-Dallies, 2008). V Španiji pa je, kot ugotavlja Llobera (2000: 21), vse preveč poudarka na leksikografiji namesto na raziskovanju diskurzov, refleksiji o delu v razredu ali razmisleku o didaktičnih pristopih. Pouk ne vključuje dovolj sociokulturnih in medkulturnih razsežnosti za razvijanje zmožnosti zaznave kulturne stvarnosti.

V prvem desetletju novega stoletja se zelo poveča potreba po znanju vojaške angleščine zaradi večjega števila mirovniških misij OZN in vstopa nekaterih vzhodno- in srednjeevropskih držav v zvezo Nato ter sodelovanja v njegovih misijah po svetu. Sočasno pride do večje širitve Evropske unije, kar dodatno poveča potrebo po znanju TSJ in spodbudi povpraševanje po jezikovnih tečajih za zaposlene v javnem in tudi v zasebnem sektorju.

Za Francoze je to čas premika raziskovalnega horizonta od strukturalističnega gledanja k funkcionalistični perspektivi: zabriše se meja med jezikom stroke kot podsistemom jezika in splošnim jezikom, ki naj bi bila dve bolj ali manj ločeni entiteti. Odprejo se vrata za raziskovanje strokovnega

diskurza na različnih ravneh (semantični, sintaktični, diskurzivni) (Mourlhon-Dallies, 2008). V francoskih učbenikih je viden premik k bolj transverzalnim znanjem, ki so značilna za vsa poklicna področja (npr. splošnejše teme, kot je iskanje dela, potovanje, dnevni red itd. z obravnavo mikrosituacij), hkrati pa se kaže tudi dejavnost na posebnih strokovnih področjih (bančništvo, finance, diplomacija itd.) (Mourlhon-Dallies, 2008). Felices Lago (2005) pa pri Špancih v tem obdobju pri avtorjih, založbah in na trgu opaža velik in spektakularen razvoj, obenem pa tudi neravnovesje med načinom in hitrostjo razvoja ter neskladje med teorijo, prakso in metodologijo na eni strani in didaktičnimi gradivi na drugi. Meni, da so teoretičnoraziskovalni koraki običajno pred praktičnoaplikativnimi, česar ne zazna pri strokovni španščini, kjer opaža podhranjenost na področju resnega teoretičnega in praktičnega raziskovanja v primerjavi z razmahom izdelave učnih gradiv. V Španiji je to tudi čas naraščajoče potrebe po znanju akademskega jezika pri študentih, ki odhajajo na izmenjavo v tujino. Tja ne odhajajo samo bodoči filologi, temveč tudi študenti drugih ved, ki ne študirajo španščine, ampak v španščini. To pomeni, da morajo biti sposobni dobro razumeti in učinkovito tvoriti akademska besedila, za kar potrebujejo medkulturne in jezikovne zmožnosti (Vázquez, 2006: 133). Za razvijanje strategij, potrebnih za uspešno delovanje v tujejezikovnem okolju, se pri pouku strokovne španščine vse pogosteje uporabljajo metode skupinskega dela in problemsko naravnane učenja (Llobera, 2000: 21).

Pri Nemcih se v 21. stoletju raziskovanje strokovnega jezika osvobodi do takrat prevladujočega ukvarjanja z analizo, postaja vse bolj interdisciplinarno in se razvije v samostojno podzvrst uporabnega jezikoslovja (Osolnik Kunc, 2006: 73). Za didaktiko nemškega strokovnega jezika je pomembno leto 2000, ko R. Buhlmann in A. Fearn's ponudita prvi in do zdaj edini celovit priročnik za pouk strokovne nemščine. Priročnik iz didaktičnega zornega kota izčrpno obdela oblikoslovne, skladske, leksikalne, besedilne in druge posebnosti strokovne nemščine ter se temeljito posveti tudi ciljem, načrtovanju in pripravi pouka, vlogi učenca in učitelja, problematiki učbenikov, vrstam nalog in dejavnikom medkulturnega sporočanja. R. Buhlmann in A. Fearn's (2000: 11) opazata upad povpraševanja po učenju splošne nemščine in porast števila učencev strokovnega jezika, posebno naravoslovno-tehniškega, zaradi specifičnih poklicnih potreb.

Nedavni razmah sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) omogoča lažje premagovanje prostorskih in časovnih razdalj in s tem poučevanje TSJ bolj prirojeno potrebam. Tako se pri pouku vse pogosteje uporabljajo spletne aplikacije za sodelovalno in medkulturno učenje, kot so wiki, blogi in video konference. Od leta 2005 se TSJ poučuje tudi v virtualnih svetovih, v katerih potekajo simulacije različnih poklicnih položajev, kot so na primer poslovni sestanki, zdravniški pregledi, pilotiranje letal ipd.

Taka avtentična učna okolja se po svoji kompleksnosti približujejo pravemu poklicnemu okolju in zato močno presegajo zmožnosti tradicionalnega razreda.

Da je poučevanje strokovnega jezika vse pomembnejša poddisciplina tujega jezika, se kaže v vse večjem številu monografij in znanstvenih revij s tega področja. Dve najvidnejši reviji *English for Specific Purposes* in *English for Academic Purposes* izhajata že okrog 30 let. V Španiji to področje pokrivata reviji *Revista de Lenguas para Fines Específicos*, ki izhaja od leta 1993, in *Ibérica*. Narašča tudi število strokovnih revij, med njimi so ruska *English for Specific Purposes World*, danska *LSP and Professional Communication*, brazilska *ESpecialist*, avstrijska *Fachsprache* ter za azijsko področje *the Asian ESP Journal*. Iz objav v teh publikacijah je videti, da je razpon raziskovalnih tem izredno širok in zajema vse vidike TSJ: terminološke in korpusne raziskave, diskurzivno, retorično in žanrsko analizo, analizo potreb, teorije poučevanja in učenja, uporabo IKT, oblikovanje in vrednotenje gradiv in kurikula, didaktiko, metodiko poučevanja, preverjanje in ocenjevanje znanja ter razvoj učiteljev.

Razvoj poučevanja TSJ odseva v naraščajočem številu združenj učiteljev strokovnega jezika. Med njimi je najvidnejša interesna skupina za poučevanje strokovne angleščine v okviru Mednarodnega društva učiteljev angleščine kot tujega jezika – IATEFL, na špansko govorečem področju pa kulturni center Instituto Cervantes in špansko veleposlaništvo, ki v državah Beneluksa od leta 2000 organizira kongrese strokovne španščine. Pomemben kazalnik zanimanja za raziskovanje tega področja je rastoče število univerz, ki ponujajo magistrske programe poučevanja TSJ. V Veliki Britaniji so to univerze v Birminghamu, Essexu, Warwicku, Astonu, zunaj Evrope pa na primer Arabska akademija znanosti, tehnologije in pomorskega transporta v Kairu.

Pri kronološkem pregledu razvoja poučevanja in učenja TSJ lahko sklenemo, da od zgodnjih 20. let prejšnjega stoletja pa vse do danes narašča potreba po znanju TSJ, in ugotavljamo, da je za pouk ves čas značilna priproženost specifičnim jezikovnim potrebam učencev. Strinjamo se z Mourlhon-Dalliesovo (2008: 41), ko opaža, da je v vseh obdobjih videti, kako se didaktične metode navdihujejo v načinu jezikoslovnega opisa in analize strokovnega jezika ter da sta poučevanje in jezikoslovje v nekakšni sinergiji, saj se ob vsaki novi potrebi po poučevanju jezika za strokovne namene pojavi tudi potreba po opisovanju jezika. Avtorica sicer govori o strokovni angleščini, vendar je enako sinergijo opaziti tudi pri poučevanju in raziskovanju drugih strokovnih jezikov. V naslednjem delu bomo pregledali nekatere vplivnejše znanstvene dosežke na področju TSJ in njihov prispevek k izboljšanju kakovosti učenja.

Raziskovanje TSJ v svetu

Vzporedno z vse večjo potrebo po učenju in poučevanju TSJ vse od 60. let narašča tudi potreba po raziskovanju tega področja. Že hiter pregled pomembnejših del v svetu pokaže, da so raziskovalno pot tlakovali predvsem teoretiki, ki so se ukvarjali s strokovno angleščino, kar ne preseneča glede na prevladujočo vlogo tega jezika v svetu. V zadnjem času se sicer uveljavljajo raziskovalci drugih tujih strokovnih jezikov, vendar jih naš pregled pomembnejših raziskovalnih prebojev ne zajema.

Raziskovanje TSJ je zelo raznovrstno in se ves čas oplaja z odkritji raziskovalcev drugih disciplin. Obsega številne vidike poučevanja in učenja, med katerimi je treba izpostaviti jezik, potrebe učenca, proces učenja, metodologijo poučevanja, pripravo učnega gradiva ter preverjanje in vrednotenje znanja. Najzgodnejše raziskave TSJ so bile opravljene z vidika jezika. Kot prvo raziskovalno delo se najpogosteje omenja Barberjeva analiza žanrov v znanstvenih besedilih iz leta 1962, ko poučevanje TSJ temelji na strukturalističnem pristopu. Barberjev prispevek je pomemben, saj že v tistem času postavi temelje skladnje angleškega znanstvenega jezika. Malo za tem Halliday, McIntosh in Strevens (1964) objavijo vpliven pregled stanja v jezikoslovju in poučevanju jezikov ter z njim ponudijo prvo resno izhodišče za raziskave o TSJ.

Na področju žanrske analize akademskih besedil v 90. letih izstopata Swales in Bhatia, Swales s svojo definicijo žanra kot skupka sporočanjskih dogodkov, ki jih veže sporočanje namen znotraj določene poklicne ali akademske skupnosti (Swales, 1990), in Bhatia s preučitvijo pristopov k analizi strokovnih pisnih žanrov in njihove uporabe pri poučevanju TSJ (Bhatia, 1993). V zadnjem desetletju je med vidnejšimi raziskovalci žanrov Hollinger (2002), ki z analizo žanrov poslovnih pisem odkriva podobne generične in jezikovne značilnosti v sicer različnih, a sorodnih žanrih, ki jih je mogoče s pridom izkoristiti pri pouku TSJ. Cheng (2005) se analize žanra loti nekoliko drugače. V ospredje postavi učenca in opozori, da mora pouk pisanja na temelju žanrske analize poleg opisovanja žanrov nujno vključevati tudi proces učenja.

Videti je, da sta pri teoriji žanrov v zadnjem času precej v ospredju tudi meddiskurzivnost in medkulturnost. Bhatia (2007) na primer zagovarja večdimenzionalni pristop k integriranju diskurzivnih in poklicnih praks in trdi, da je ustaljena analiza žanrov, temelječa na besedilih, nezadostna. Predstavi model za analizo diskurza, ki uporablja analitična orodja različnih disciplin in zajame več vidikov: besedilnega, kognitivnega, kritičnega, institucionalnega in etnografskega. Ker upošteva zunajbesedilne dejavnike, je ta model uporabnejši za razumevanje poklicnega diskurza in omogoča boljše delovanje v poklicnem okolju. Louhiala-Salminen et al. (2005) pripisujejo velik

pomen upoštevanju medkulturnosti v poklicnem okolju. V svoji raziskavi sporočanjaških praks med zaposlenimi, ki jim je angleščina *lingua franca*, opozarjajo, da mora pouk TSJ vključevati tudi spoznavanje različnih kulturnih praks in kontekstualnih znakov.

Pri jezikovnem pristopu k raziskovanju TSJ je treba poleg analize žanrov omeniti še računalniške korpusne raziskave in slovaropisje. Vidnejši mesti na področju računalniških korpusnih raziskav pripadata Mascullu in Nelsonu. Mascullu, ker je na podlagi računalniške analize korpusa poslovne angleščine oblikoval učbenik (Mascull, 1996), Nelsonu pa, ker je s korpusno analizo poslovnega besedišča odkril značilnosti poslovnega jezika in ugotovitve apliciral na pripravo učbeniškega gradiva (Nelson, 2000). Na področju slovaropisja je pomemben prvi obsežnejši slovar specializirane terminologije, ki so ga pripravili Pheby et al. leta 1987. Gre za Oxford-Dudnov angleški slikovni slovar, ki je do danes izšel v dvojezični različici v mnogih jezikih.

Drugi in morda najpomembnejši vidik raziskovanja TSJ, ki stopi v ospredje v 70. letih, je analiza potreb učencev. Ta vidik je vse do danes temelj poučevanja TSJ, kajti učitelj lahko dobro poučuje le, če pozna razno-tere učenčeve jezikovne potrebe, ki jih lahko ugotavlja s pomočjo analize potrebnega znanja jezika v ciljnem položaju, analize trenutnega znanja učencev, analize vrzeli v znanju, ki jih je treba zapolniti, analize najprimernejših učnih strategij ali analize potrebnih materialnih sredstev. Kot prvi in zelo podroben model za izvajanje analize potreb je treba omeniti Munbyjev model (1978), ki je bil v tistem času zelo vpliven, danes pa je zastarel, saj bi bila njegova uporaba zamudna in nepraktična. Vidnejši avtorji na tem področju so še Hutchinson in Waters (1987), Jordan (1997) in Peacock (2001), v zadnjem času pa tudi Crowling (2007). Zadnji poudarja pomembnost analize potreb in obenem opozarja na njeno zahtevnost za učitelja zaradi raznolikosti učenčevih potreb in pazljivosti, ki je potrebna pri njenem izvajanju, da se pridobijo uporabni podatki.

V 80. letih se TSJ konsolidira in raziskovalna pozornost se obrne k učencu in analizi učnih potreb. Hutchinson in Waters (1987) postavita v ospredje proces učenja in oblikujeta na učenca usmerjen pristop poučevanja TSJ, ki za dosego učnih ciljev upošteva proces učenja in učenčevo motiviranost. Njuna knjiga *English for Specific Purposes: A Learning-Centred Approach* je sistematičen pregled področja TSJ in praktičen priročnik za učitelja, saj zajema tako načela in tehnike oblikovanja pouka kot tudi njihovo aplikacijo v obliki učnega načrta, gradiv, metodologije in ocenjevanja. Delo je že več kot dvajset let nepogrešljiv vodnik za učitelje TSJ. Konec 80. let je izšel zelo vpliven Strevensov članek, ki obravnava lastnosti in potrebe učencev in učiteljev TSJ (Stevens, 1988), v zadnjem času pa se raziskovalci precej ukvarjajo s strategijami učenja. Te podrobno analizira Peacock (2001) in določi tiste, ki so povezane z doseganjem ravni mojstrstva pri akademskem jeziku.

Pri pregledu vidnejših raziskav TSJ z vidika učitelja opazimo, da raziskovalci, npr. Abbott (1978), že od 70. let iščejo odgovor, ali je za učitelja TSJ dovolj, da je samo učitelj jezika, ali pa mora biti hkrati tudi specialist na področju, katerega jezik poučuje. Abbott načne tudi druge probleme pri poučevanju, kot je priprava gradiv za ozko določene potrebe, ki so namenjena samo enkratni uporabi. Težave, povezane z delom učiteljev TSJ v akademskem okolju, raziskuje Johns (1981), ki ugotovi, da se učitelji TSJ spopadajo s številnimi težavami, kot so pomanjkanje stikov z učitelji strokovnih predmetov, slabši status v primerjavi z njimi, manj ugodni urniki in nepovezanost z učitelji TSJ v drugih institucijah. Pomembnost povezanosti učitelja TSJ z učitelji strokovnih predmetov poudari nekaj let pozneje tudi Dudley-Evans (2001). Še ena izmed opaznejših težav, s katerimi se spopadajo učitelji, je poučevanje razredov z velikim številom učencev. S poudarkom na Afriki in Aziji to problematiko obdela Coleman z drugimi raziskovalci (1989), pozneje pa tudi I. Okoye (1997), ki ponudi vrsto predlogov za obvladovanje zelo velikih razredov. Med raziskavami z vidika učitelja v tem desetletju je treba omeniti še Jordanov izčrpan pregled problemov in izzivov učiteljev TSJ (Jordan, 2000).

Vlogi učitelja TSJ se posveča Jarvisova (1983), ki na podlagi raziskave izlušči dve najpomembnejši zmožnosti: izbrati primerno učno vsebino in poiskati učinkovite metode za spodbujanje učenja. Nekaj let za tem Hutchinson in Waters (1987) sistematično pregledata področje TSJ in izdeta praktičen priročnik z načeli in tehnikami oblikovanja pouka in njihovo aplikacijo v obliki učnega načrta, gradiv, metodologije in ocenjevanja. V naslednjih dveh desetletjih mu sledi še vrsta odmevnih obsežnih priročnikov. Enega pripravi v približno istem času Robinsonova (1991), nekaj let za tem Ellis in Johnsonova (1994) objavita drugega, morda še danes najuporabnejšega za učitelje poslovne angleščine, tretji omembe vreden pa je izčrpen in vpliven prikaz razvoja in poučevanja TSJ za akademske in poklicne namene, ki ga objavita Dudley-Evans in St. Johnova (1998).

Mnogo odmevnih raziskav je bilo opravljenih na področju metodologije poučevanja. V 70. letih Sturtridge (1977) postavi standarde za poučevanje TSJ s pristopom simulacij, v 80. Wilberg (1987) ponudi prvi pregled pristopov k individualnemu pouku, v 90. letih se iste problematike učinkovito loti Dudáseva (1999) in pripravi vrsto praktičnih nasvetov za spodbujanje govornega sporočanja; pristop piramidnih diskusij uvede Jordan (1990). V 90. letih Willisova (1996) uvede način, ki temelji na nalogah. Pozneje ga Nunan (2004) na podlagi opravljenih empiričnih raziskav in v razmerah vse večje internacionalizacije nadgradi z opredelitvijo elementov nalog in meril za ocenjevanje pri tovrstnem načinu. V novejšem času se s specifikom metodologije pouka akademskega jezika ukvarjata Flowerdew in Peacock (2001), ki poudarjata pomembnost povezovanja in sodelovanja z učitelji strokovnih predmetov.

S pospešeno rastjo števila novih spletnih tehnologij se vse bolj uveljavlja poučevanje TSJ prek spleta. K prvim raziskavam akademske informacijske pismenosti prispevata Slaouti (2002), z raziskovanjem vpliva spleta na akademske študijske spretnosti in procesiranje informacij, in Warschauer (2002), s preučevanjem računalniško podprte komunikacije pri pouku akademskega pisanja. Učitelji tudi vse raje kombinirajo metode, ki jih omogoča splet, in sodelovalno učenje, ki temelji na sociokulturnih in konstruktivističnih teorijah v izobraževanju. Na primer Kuteeva (2011) v svoji raziskavi interakcije med študenti pri pisanju akademskih esejev v spletnem okolju wiki poveže teorije sodelovalnega učenja in metadiskurza ter razišče odsev interakcije v pisanju akademskih esejev v spletnem okolju.

Naslednji pomemben raziskovalni vidik je učno gradivo. Že prva številka danes prominentne znanstvene revije *ESP Journal* je objavila članek, ki obravnava problem učiteljev TSJ, povezan z odločitvijo, ali uporabiti učbenik, dostopen na trgu, ali napisati lastno učno gradivo po meri učencev. Swales (1980) priporoči kombinacijo obojega za čim boljše prilagajanje učenčevim potrebam. Ustreznost kombiniranja gradiv potrjujejo raziskave tudi danes. Perkovičeva (1999) ugotavlja, da dopolnjevanje učbenikov z lokalnimi gradivi bolje ustreza dejanskim potrebam učencev in poveča motivacijo za učenje. Littlejohn (1998) učiteljem ponudi uporaben model, s katerim si lahko pomagajo pri vrednotenju učnih gradiv, učiteljem poslovne angleščine pa Dudley-Evans in St. Johnova (1996) pripravita obsežen pregled gradiv s tega področja. V zadnjih letih je v ospredju problem avtentičnosti učnega gradiva pri pouku TSJ (Bojović, 2006). V poplavi najrazličnejših prosto dostopnih spletnih besedil je potrebna učiteljeva sposobnost pravilno ovrednotiti njihovo primernost za specifične potrebe učencev.

Od 90. let stopa v ospredje še en raziskovalni vidik poučevanja TSJ: preverjanje in vrednotenje znanja. Enega zgodnejših člankov o tej problematiki prispeva Alderson (1991), ki meni, da si preverjanje in ocenjevanje v TSJ zaslužita resnejšo obravnavo. Nekoliko pozneje Jordan izda temeljit in vsestranski pregled angleščine za akademske namene, v katerem se posveti tudi vrednotenju znanja (Jordan, 1997). Obsežen pregled preverjanja znanja TSJ pripravi Douglas (2000), ki se dotakne mnogih vidikov preverjanja, od razlogov zanj, konteksta, v katerem se izvaja, diskurzni področij do vrst testov, razvijanja testov in tehnologije, ki se uporablja v ta namen.

Svetovni gospodarski, politični in družbeni tokovi se prelivajo na področje poučevanja TSJ v Sloveniji, odkritja tuje znanstvenoraziskovalne skupnosti pa pomagajo oblikovati delovanje učiteljev in navdihujejo razmišljanje preučevalcev TSJ. Slovenski prostor bomo vzeli pod drobnogled v naslednjem delu, v katerem bomo najprej prikazali razvoj TSJ na slovenskih univerzah, nato pa bomo v ta prikaz umestili razvoj TSJ na FDV od njenih začetkov do danes.

TSJ v slovenskih univerzitetnih programih

Slovenski znanstveniki, raziskovalci, študenti in intelektualci so se zaradi tradicionalne vpetosti v mednarodne znanstvene tokove pri svojem študiju in v poklicnem življenju pogosto srečevali z različnimi tujimi strokovnimi jeziki, vendar o začetkih poučevanja TSJ v Sloveniji ni enotnih podatkov, kar je najverjetneje posledica dejstva, da ta razvoj do 90. let prejšnjega stoletja ni bil sistematično dokumentiran ali raziskan. Tej nejasni sliki se zaradi »mladosti« discipline in razmeroma majhnega števila učiteljev TSJ znotraj slovenske znanstvenoraziskovalne skupnosti niti ne gre čuditi. Godunc trdi, da začetek uvajanja TSJ v študijske programe fakultet ljubljanske univerze sega v 40. leta (navedeno v Jurkovič in Djurić, 2008: 217). Po drugi strani Jakoševa (2007) začetke uvedbe umešča v 80. leta, Zavašnikova (2006: 50) pa ugotavlja, da obstajajo nedokumentirani dokazi o tem, da se je TSJ poučeval že pred tem.

Kljub nerazločnim začetkom nedvomno lahko rečemo, da v 80. letih poučevanje TSJ uspešno najde pot v različne programe. Djurićeva (1996) v svoji analizi stanja TSJ v visokošolskih programih zapiše, da se je v študijskem letu 1983/84 nekaj visokošolskih programov nejezikovnih smeri odločilo vključiti TSJ v svoje programe, v nekaterih programih pa se je TSJ poučeval že prej. Med njimi so bili tudi programi takratne Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo (FSPN). Skladno z različnimi reformami in navodili, zlasti ob denarno pogojenih utemeljitvah krčenja programov, se je v začetku 90. let na nekaterih fakultetah poučevanje TSJ zmanjševalo po obsegu, celo odpravljalo, drugje pa se je v istem času tudi povečevalo in uvajalo v nove študijske programe. Ne glede na ta različna gibanja sta kot stalnica ves čas izstopali prevlada angleškega jezika in izredna raznolikost tako po vsebini kot po obsegu programov ter po številu ponujenih jezikov. Ob očitnem neenotnem vključevanju TSJ v študijske programe je bilo torej eno od izhodiščnih vprašanj, kako utemeljiti odnos med tujimi strokovnimi jeziki in med disciplinami, znotraj katerih so se ti jeziki poučevali. Učitelji TSJ so začutili, da morajo natančneje opredeliti svoj status. Drugo temeljno vprašanje je bilo tesno povezano z oblikovanjem čim ustrežnejših programov za specifična področja, tako da bodo omogočali ustrezno delovanje deležnikov v danem okolju. Od tod poziv Djurićeve glede na poznejši razvoj lahko sklepamo, da je odražal mišljenje večine učiteljev TSJ, da se morajo začeti dodatno izobraževati, se medsebojno organizirati in povezati ter se lotiti raziskovalnega dela.

Leta 1996 je bilo tako ustanovljeno Slovensko društvo učiteljev tujega strokovnega jezika (SDUTSJ), ki je zaživel kot stičišče učiteljev različnih tujih strokovnih jezikov, delujočih na različnih ravneh izobraževanja. V petnajstih letih obstoja so se dejavnosti društva razvevale skladno s prej

omenjenimi vprašanji. Društvo se je izkazalo kot organizator strokovnih izobraževanj, konferenc, srečanj s strokovnjaki različnih sorodnih strok, kot pobudnik ter izvajalec številnih projektov, kot izdajatelj strokovne literature in revije ter kot prostor za neformalno izmenjavo mnenj med učitelji TSJ.

Djurićeva ob koncu 90. let (1999) v svoji raziskavi znova analizira programe TSJ v slovenskem visokem šolstvu. Tudi ugotovitve te raziskave kažejo, da so na visokošolski ravni programi TSJ zelo raznoliki. Raznolikost se kaže glede na posamezna analizirana organizacijska merila: dolžino izvajanja, začetek izvajanja, število ur; in glede na vsebinska merila: strukturo ciljev, obravnavanih tematik in posledično konkretnih jezikovnih programov. Avtorica v pregledu stanja ugotavlja, da programi ne predvidevajo enakomernega razvoja štirih jezikovnih zmožnosti: bralnega in slušnega razumevanja, pisnega in ustnega izražanja. Za potrebe integracije receptivnih in produktivnih jezikovnih zmožnosti priporoča vključevanje projektne delo in spleta.

Bolonjska prenova je bila nova prelomnica za poučevanje TSJ tako z organizacijskega kot z vsebinskega vidika. Po organizacijski plati je umestitev TSJ v študijske programe zahtevala vnovično usklajevanje programov in s tem povezano opredeljevanje položaja TSJ v prenovljenih programih. Po vsebinski plati je bolonjska prenova omogočila prevetritev programov z vidika ciljev, kompetenc in metod za čim uspešnejše doseganje zastavljenih ciljev. V obe smeri potekajo tudi strokovne diskusije in znanstveno raziskovanje učiteljev strokovnih jezikov.

Poleg tega je bolonjska prenova v okviru svojih ciljev in z večjim poudarjanjem potrebe po konkurenčnosti diplomantov znanje tujih jezikov postavila v nov kontekst. Potreba po znanju dveh ali treh tujih strokovnih jezikov je namreč v Evropski uniji postala realnost, tako zaradi vse bolj živahnih študijskih izmenjav kot zaradi sproščenega pretoka delovne sile. Znanje tujih jezikov se je v teh okvirih znašlo visoko na lestvici kompetenc, ki naj bi si jih pridobil vsak diplomant, saj odpira pot akademski, strokovni in osebni rasti študentov, omogoča učinkovito pripravo na poklicno pot, širi možnosti zaposlitve in zagotavlja učinkovito delovanje v poklicnem okolju ter uspešno vseživljenjsko učenje.

Bolonjska prenova je znova odprla tudi vprašanje jezikovnih politik, katerih del je med drugim tujejezikovna politika na različnih ravneh. Raziskave kažejo, da v Sloveniji na univerzitetni ravni ni mogoče govoriti o enotni politiki poučevanja TSJ, kar je razvidno tako iz primerjave normativnih aktov in dokumentov, ki vsebujejo elemente uokvirjanja poučevanja TSJ na univerzitetni ravni, kot iz organizacijske, vsebinske in kadrovske nedorečenosti (Jurković in Djurić, 2008; Djurić et al., 2008). Stanje se tudi z uvedbo bolonjske prenove ni spremenilo (Jakoš, 2007), ampak se je celo zaostriло in na fakultetah je opaziti potrebo po načrtanju jasne jezikovne politike ustanove (Danko et al., 2008).

Poleg praktičnih problemov vključevanja, organizacije in vsebine pouka TSJ se učitelji na slovenskih visokošolskih ustanovah ukvarjajo s teoretskimi vidiki poučevanja in učenja in z raziskavami iščejo odgovore na vprašanja, ki jih načenjajo tudi raziskovalci drugod po svetu. V nadaljevanju bomo predstavili kratek pregled vidnejših raziskovalnih dosežkov slovenskih avtorjev po posameznih tematskih področjih obravnave TSJ.

Raziskovanje TSJ v Sloveniji

Pri prehodu skozi znanstveno raziskovalno delo na področju TSJ, upoštevajoč raziskovalne tokove, omenjene v našem pregledu raziskav v svetu, ugotovimo, da ni razvidne kronološke razvrstitve posameznih raziskovalnih stopenj. Objave so pogostejše šele v 80. in v 90. letih, ko so omenjene stopnje v svetu že dosežene. Tako v slovenskih publikacijah ne moremo govoriti o prevladujočih tokovih raziskav, ampak se različni pristopi časovno gledano prepletajo in združujejo. Če objave analiziramo glede na obravnavani jezik, ugotovimo, da velika večina znanstvenih in strokovnih člankov obravnava poučevanje strokovne angleščine, sledijo objave o strokovni nemščini, italijanščini in francoščini. To je v skladu s svetovnimi tokovi in z deležem posameznih jezikov v okviru univerzitetnih programov TSJ.

Slovenski raziskovalci se preučevanja TSJ pogosto lotevajo z vidika jezika, ki je ena od pogostejših tem v strokovni literaturi. Glede na zgodovinsko umeščenost TJS v gospodarske tokove in naraščajočo internacionalizacijo gospodarskih tokov, katerih del je tudi slovenski poslovni svet, ni presenetljivo, da se mnogi od njih ukvarjajo s poslovnim jezikom, ki se ga lotevajo iz različnih zornih kotov, pri čemer uporabljajo tudi različne metode in obravnavajo različne jezike. V zadnjem času se največ ukvarjajo z diskurzivno ter z žanrsko analizo značilnih tipov besedil (poslovna korespondenca, e-pošta, jezik oglaševanja). Kilarjeva (2008) na primer preučuje poslovno komunikacijo z nemškimi partnerji in opozarja na problem naraščajoče rabe angleščine (Kilar, 2008), kar je v sozvočju s teorijami o kulturni in politični prevladi zahodnih angleško govorečih držav, predvsem ZDA, ki jih obravnava Čeponova (2006). Poleg poslovnega jezika vse več raziskav obravnava tudi druga strokovna področja, na primer turistično, zdravstveno, družboslovno, pomorsko itd.

Slovenski prostor se bogati tudi z raziskavami korpusov in terminologije. Korpusna obravnava besedil učiteljem omogoča vpogled v kvantitativne in kvalitativne vidike rabe jezika in njegovih sestavnih delov – besed in besednih zvez. Ti podatki so uporabni kot temelj za sestavljanje učbeniških gradiv in jezikovnih priročnikov. Pomemben vir podatkov so tudi korpusi usvajanja, ki učitelju pomagajo razumeti, kako učenci jezika, ki ni njihov materni, uporabljajo ta jezik. Z analizo teh korpusov lahko ugotovimo značilnosti

rabe določene skupine govorcev in težave, s katerimi se srečujejo bodisi kot govorcev v maternem jeziku bodisi kot učenci na določeni ravni znanja tujega jezika. Vplive korpusnih raziskav jezika usvajanja na načine poučevanja TSJ preučuje Godnič Vičičeva (2008). Številni avtorji se vse od uvedbe TSJ v slovenske visokošolske programe ukvarjajo z usvajanjem strokovne terminologije z izdelavo dvojezičnih terminoloških zbirk, s pomočjo terminoloških slovarjev, z besedilno usmerjeno analizo terminologije ipd.

Zanimanje za učenca v procesu usvajanja TSJ je opaziti v raziskavah, ki se ukvarjajo z analizo potreb in s strategijami učenja. Analiza potreb je za učitelja TSJ prva stopnja raziskovanja, ko skuša ugotoviti, kakšne so učenčeve ciljne potrebe glede na zahteve okolja, kjer bo jezik uporabljal. Na podlagi teh potreb učitelji pripravijo program in izberejo ali samostojno oblikujejo ustrezna študijska gradiva. Na primer Zorkova (2007) v svoji analizi ugotavlja potrebe študentov sociologije v ciljnem položaju in na podlagi teh ocenjuje primernost učnega gradiva ter predlaga ustrezne dopolnitve. Pomen analize potreb izpostavi tudi Jurkovičeva (2003), ki poudari, da je treba pri pouku TSJ upoštevati ne le potrebe učencev, ampak tudi vseh drugih deležnikov: učiteljev, visokošolskih organizacij in potencialnih delodajalcev. Jurkovičeva (2007) preučuje tudi strategije študentov za tujejezikovno učenje in na podlagi rezultatov ugotavlja njihovo primernost za vključitev v učni proces. Z vprašanji obrabe jezikovnih zmožnosti se ukvarjajo učitelji tistih študijskih programov, ki zaradi časovne vrzeli v učenju tujega jezika srečujejo z zmanjšanimi jezikovnimi zmožnostmi svojih študentov in z vprašanji, kako reaktivirati pred časom usvojeno jezikovno znanje (Čepon, 2008a).

Glede na poseben odnos med TSJ in temeljnimi strokami v okviru institucij, kjer se TSJ poučuje, se tako v tujini kot v slovenskem okolju kot stalne teme pojavljajo tudi vprašanja statusa učitelja TSJ, sodelovanja med učitelji TSJ in sodelovanja s strokovnjaki s temeljnih področij. Ta tri široka področja so stalnice v slovenskem raziskovanju TSJ. Kot je razvidno iz literature, je bilo vprašanje statusa učiteljev TSJ in njihovega izobraževanja žgoče vse od bolj načrtno uvedbe TSJ v visokošolske programe in je zaradi neobstojećih ali nejasnih smernic in tujejezikovnih politik na različnih ravneh ter ob ključnih prelomnicah vedno znova zaposlovalo učitelje TSJ. Številne analize domačih in tujih jezikovnih politik in analize stanja v slovenskem visokošolskem prostoru (Djurić 1996; Djurić 1999; Djurić 2008; Djurić et al., 2008; Jakoš, 2007; Jurković et al., 2008; Osolnik Kunc et al., 2008), ki so bile opravljene v zadnjih petindvajsetih letih, kažejo, da kljub jasno nakazani problematiki in prodornim uvidom v bistvene razloge za ta položaj izzivi v bistvu še vedno ostajajo enaki, rešitve pa kličejo po bolj sistematični ter bolj povezani obravnavi vloge in pomena učenja TSJ v univerzitetnem okolju.

Učitelji TSJ smo se zaradi svoje presečne vloge med jezikom in stroko prisiljeni nenehno spraševati o sodobnih, inovativnih in spodbudnih

metodah in pristopih k poučevanju, ki presegajo ozke jezikovne okvire, zato smo bili mnogokrat pionirji v uvajanju novosti. V zadnjem desetletju je bil eden od najvplivnejših pristopov k poučevanju TSJ problemsko naravnano učenje. V letih od 2000 do 2003 je tako v Sloveniji pod pokroviteljstvom Britanskega sveta in v sodelovanju s SDUTSJ potekal projekt uvedbe problemsko naravnane učenja v univerzitetne programe TSJ. Cilj projekta je bil prenesti tradicionalno težišče pri poučevanju jezika stroke s štirih jezikovnih zmožnosti – branja, pisanja, poslušanja in govora – na bolj življenjske situacije, povezane s študijskimi in poklicnimi potrebami bodočih diplomantov, tako da bodo pri obravnavi izhodiščnega problema kot povoda za učenje v ospredje stopili študenti, za iskanje rešitev pa bodo namesto klasičnih jezikovnih zmožnosti uporabljali bolj povezana in ciljno usmerjena znanja ter kritično mišljenje. V projekt smo se vključili tudi učitelji FDV, saj smo se zavedali, da so dejavno naravnani načini poučevanja zagotovilo, da bodo naši študenti pridobili bolj poglobljeno področno in jezikovno znanje. Projekt smo v prvi fazi uvajali eksperimentalno, v drugi fazi smo raziskovali šibke strani pristopa, v tretji fazi smo s pristopom seznanjali druge visokošolske in univerzitetne učitelje, razširjali pa smo ga tudi z objavami, s predstavitvami modela problemsko naravnane učenja na konferencah in v obliki vodnika po problemsko naravnane učenju, namenjenega učiteljem TSJ. Članki so obravnavali različne vidike uvajanja problemsko naravnane učenja, primerjavo nove metode s tradicionalnimi metodami, konceptualizacijo problema v okviru metode problemsko naravnane učenja, spremenjeno vlogo učitelja in učenca in spremenjene načine ocenjevanja. Učitelji TSJ smo pripravili tudi vodnike po problemsko naravnane učenju za potrebe študentov posameznih področij, smeri, jezikov in študijskih položajev, stranski učinek projekta pa je bil, da je problemsko naravnano učenje zlasti po bolonjski prenovi vstopilo v študijske programe in v študijske prakse pri različnih predmetih na mnogih visokošolskih ustanovah, kjer ga do tedaj niso poznali. Poleg tega so novi pristopi k poučevanju spodbudili tudi potrebo po dodatnem izobraževanju učiteljev tako s timskim delom in povezovanjem kot v obliki zunanjih izobraževanj (Celinšek in Markič v Skela, 2008: 514). Projekt je prek multiplikacijskih učinkov zlasti v zadnji fazi dosegel tudi mednarodno odmevnost.

V pedagoško prakso in v raziskovanje TJS vedno bolj prodira IKT, kar je razvidno tudi iz številnih člankov na to temo. Učitelji TSJ uporabljajo IKT kot novo okolje in priložnost za učenje TSJ. Proučujejo vpliv novih medijskih prostorov na motivacijo za učenje TSJ in ugotavljajo, kako IKT lahko pripomore tako k razvoju štirih temeljnih jezikovnih zmožnosti kot k razvoju prenosljivih znanj in kompetenc. Splet uporabljajo kot vir besedil in kot vir orodij za elektronsko obdelavo besedil. Dostopnost strokovnih besedil se je z vse obsežnejšimi elektronskimi bazami podatkov v različnih

oblikah (avdio, video, pisana besedila, večmodalna komunikacija) izjemno povečala, kar je treba upoštevati zlasti pri sestavljanju študijskih in učbeniških gradiv. Elektronska oblika besedil omogoča lažjo korpusno obravnavo in sestavljanje specializiranih korpusov za ozka področja, ki jih komercialni učbeniki ne pokrivajo. V zadnjih letih so slovenski raziskovalci TSJ, ki pri svojih raziskavah uporabljajo korpusni pristop k analizi, ponudili več novih idej in poti za uporabo korpusov na tem področju (uporaba specializiranih korpusov za opredeljevanje ključnega besedišča, za ugotavljanje tipičnih struktur in uvajanje znanstvenih izsledkov v pedagoški proces, uporaba korpusov izdelkov študentov za ugotavljanje pogostih napak ipd.), nastali pa so že tudi prvi učbeniki, ki temeljijo na tovrstnih raziskavah, npr. Godnič Vičičeva (2008) na področju turistologije. Poleg tega je splet postal pomemben vir leksikalnih in terminoloških zbirk, slovarjev, glosarjev in enciklopedij, ki imajo zlasti pri jezikih s sorazmerno majhnim številom govorcev, kot je slovenski, nekatere prednosti in specifične v primerjavi s tovrstnimi knjižnimi zbirkami. Tudi študijska gradiva se selijo na splet in izkoriščajo prednosti tega medija. Spletne učilnice (Moodle itd.) in različna spletna orodja (wiki, blog, klepetalnica itd.), ki uporabljajo različne platforme, računalniške simulacije, družbena omrežja, navidezna okolja, med drugim omogočajo tudi bolj nadzorovano samostojno in/ali sodelovalno učenje ter kombinirano e-učenje. Splet in številni novi mediji so tako prinesli revolucijo tudi v učne strategije in v razumevanje procesov učenja TJS, kar vpliva na načrtovanje pedagoškega procesa. Številne novejšje raziskave kažejo na njihovo uporabnost pri izboljševanju kakovosti procesa učenja (Zorko, 2009).

Večina učiteljev TSJ je na različnih strokovnih področjih vsaj v delu svoje dejavnosti soočena s potrebo po snovanju gradiv, prikritih za ciljno populacijo svojih študentov, na trgu pa obstaja širok izbor učbenikov in gradiv za tematike TJS, po katerih je povpraševanje največje. Ta so zlasti številna na področju poslovne angleščine. Kadar na trgu obstajajo različni komercialni učbeniki, se učitelji ukvarjajo z vprašanjem, kako izbrati najustreznejšega. V didaktiki poučevanja tujih jezikov je na nujnost sistematične analize učbeniških gradiv opozoril že Skela (1997), vprašanje uporabe zanesljivih instrumentov za vrednotenje in potreba po razumevanju globljih zakonitosti, ki so na delu tako pri izbiri kriterijev za vrednotenje kot pri procesu vrednotenja učnih gradiv, pa se pokaže kot ključno tudi na področju poslovne angleščine (Čepon, 2008b). Za strokovna področja, kjer študenti nimajo dostopa do komercialnih gradiv, pa so učitelji TSJ v zadnjih letih objavili številne učbenike, slovarje in študijska gradiva, da bi se čim bolj približali specifičnim potrebam učenja in poučevanja določene ciljne skupine. Učbeniki in druga učbeniška gradiva pokrivajo področja strokovne angleščine, italijanščine, nemščine, francoščine in španščine za študente najrazličnejših disciplin. V SDUTSJ je evidentiranih več kot 40 učbenikov

in pet slovarjev, število pa je verjetno veliko večje, saj zbrana bibliografija zajema le učbenike, ki so jih napisali člani društva, glosarji in terminološke zbirke pa niso vsi objavljeni, ker pogosto nastajajo iz praktičnih razlogov za interno uporabo.

Področje TSJ, za katero šele v zadnjem času izraziteje narašča raziskovalno zanimanje, je jezikovno preverjanje in ocenjevanje. Drugače kot pri preverjanju znanja splošnega tujega jezika za testiranje strokovnega jezika velja, da se poleg jezikovnih zmožnosti preverja znanje specifičnih vsebin določenega strokovnega področja. Izpraševalci in učitelji morajo upoštevati več dejavnikov, med katerimi je npr. vpliv testiranja na pouk. Znani so namreč negativni in pozitivni povratni učinki, na katere opozarja Djurićeva (2008), ki poudarja potrebo po povezanosti učiteljev in izvajalcev preverjanja ter po upoštevanju strokovnih in etičnih standardov.

Kot vidimo, slovenski avtorji raziskujejo vse raznotere vidike TSJ in glede na njegovo multidisciplinarnost objavljajo v znanstvenih in strokovnih revijah z različnih področij, kot so jezikoslovje, uporabno jezikoslovje, pedagogika, didaktika, pa tudi različna družboslovna področja. Objave so torej precej razpršene, po drugi strani pa lahko perspektivo TSJ najdemo v razmeroma omejenem številu specializiranih virov, ki dajejo jasnejši vpogled v razvoj tega področja na Slovenskem. Poleg zbornikov prispevkov s konferenc je spletna revija *Scripta Manent* s povezovanjem teoretskih in praktičnih vprašanj tujega strokovnega jezika in poslanstvom »prispevati k poklicnemu razvoju bralcev« nedvomno naredila pomemben preboj v prepoznavnosti in odmevnosti tujih strokovnih jezikov v Sloveniji. Revija izhaja dvakrat na leto in je tematsko naravnana. Področje TSJ je predstavljeno tudi v zborniku *Učenje in poučevanje tujih jezikov na Slovenskem*, edinem temeljnem delu, ki celovito obravnava tujejezikovno učenje in poučevanje v domačem kontekstu. V tej antologiji so tuji strokovni jeziki zastopani v samostojnem poglavju, pojavljajo pa se tudi v nekaterih drugih poglavjih in tako predstavljajo sliko stanja na področju pred bolonjsko prenovo. Vendar pa celovite predstavitve tujih strokovnih jezikov v obliki monografije še nimamo.

S področja TSJ je nastalo že veliko magistrskih in doktorskih nalog. Večina jih sega na jezikoslovno in didaktično področje, izjemoma tudi na druga področja (politologijo, poslovne vede). Tematike jezikovno usmerjenih raziskav zadevajo analizo jezika določene discipline ali strokovnega področja (npr. poslovna besedila, besedila s področja turizma itd.) na leksikalni ravni, terminološko analizo, analizo registra na stavčni ravni ali besediloslovno analizo. Nekatero raziskavo jezikovne značilnosti obravnavajo v protistavni perspektivi. Avtorji se lotevajo tudi žanrske analize (npr. poslovno pismo). Precej raziskav je usmerjenih v analizo jezikovnih potreb študentov in s tem povezana vprašanja načrtovanja pedagoškega procesa,

analize obstoječih in snovanja izvirnih učnih gradiv, priprojenih potrebam študentov, vprašanja motivacije za učenje, učnih strategij ter uvajanja in uporabe IKT v poučevanju TSJ. V Sloveniji sicer magistrskega študija tujih strokovnih jezikov še ni, obstajajo pa teoretična izhodišča za vključevanje elementov tujega strokovnega jezika na dodiplomske študijske programe, v programe strokovnega izpopolnjevanja na podiplomskih programih, seminarjih in delavnicah (Zavašnik, 2006: 243).

Lahko rečemo, da se je raziskovanje TSJ v slovenskem okolju lotevalo vseh vprašanj, ki jih najdemo tudi v svetovnih tokovih, videti pa je, da so v domačem strokovnem krogu najodmevnejše raziskave na področju analize potreb in na področju statusa učiteljev v visokem šolstvu, na tujem pa naše raziskave o uporabi spletnih tehnologij ter vplivu učnih strategij na uspešnost usvajanja jezika. V nadaljevanju se bomo omejili na FDV in namenili pozornost prelomnicam v razvoju TSJ ter predstavili presek stanja.

Razvoj TSJ na FDV

Poučevanje TSJ na FDV poteka že od ustanovitve fakultete leta 1961. Prva učiteljica tujega jezika je bila Nuša Bulatović - Kansky, dve leti pozneje se ji je pridružila Erika Bučar. Poučevali sta angleščino, nemščino in ruščino, francoščino pa je poučeval zunanji sodelavec iz Francoskega kulturnega centra. Poudarek je bil na usvajanju terminologije, kar je bilo povsem v skladu z razvojnimi tokovi tistega časa. Prvi dostopni učni načrt za tuje jezike je iz leta 1977/78. Iz vsebine je razvidno, da je bil že takrat program usmerjen v poučevanje strokovnega jezika na receptivni in na produktivni ravni ter k usvajanju strokovnega izrazja ob obravnavi avtentičnih besedil. Študenti mednarodne usmeritve so se učili prvega TSJ štiri leta, drugi študenti pa dve leti. Študenti mednarodne usmeritve so v tretjem in četrtem letniku začeli poslušati tudi predavanja iz drugega TSJ. Po opravljenih razvrstitvenih testih so bili uvrščeni v skupine glede na stopnjo predznanja. V učnem načrtu iz leta 1985/86 je že izrecno navedeno povezovanje učiteljev TSJ z učitelji temeljnih družboslovnih predmetov; delo je potekalo v manjših skupinah (do 15 študentov), vključevalo je različne metode, med drugim seminarski in individualni način dela v obliki konzultacij ter delo v fonolaboratoriju. Z vse večjo internacionalizacijo sta se širila tudi obseg programa (na nekaterih smereh se je z začetnih 60 ur povečal na 90 ur na leto) in nabor jezikov, med katerimi študentje lahko izbirajo: tako sta se omenjenim štirim jezikom pridružili še italijanščina in španščina. Nekatere smeri so uvedle drugi TSJ kot izbirni predmet, smer Mednarodni odnosi pa je uvedla dva obvezna TSJ v vse štiri letnike dodiplomskega študija. V študijskem letu 2002/2003 se je predmet Tuji jezik preimenoval v Tuji strokovni jezik, s čimer je tudi v naslovu predmeta nakazal temeljno usmeritev k strokovnemu jeziku kot

orodju za učinkovito sporočanje na danem znanstvenem področju. Izvedbeni programi so se ves čas prilagajali razvoju temeljnih disciplin in s tem povezanim potrebam slušateljev.

Na FDV imajo vsi študenti na dodiplomski ravni v svojem študijskem programu vsaj en TSJ (nekateri obvezno angleščino) v obsegu 60 ur na leto v prvem in drugem letniku. Študenti Mednarodnih odnosov in Evropskih študij imajo dva obvezna TSJ v obsegu 60 ur na leto v vseh štirih letnikih dodiplomske ravni. Poleg tega na podiplomski ravni na študijskih smereh Diplomacija in Evropske študije izberejo še tretji TSJ. Hkrati z uresničevanjem temeljnega cilja zagotavljanja jezikovne kompetence v tujem jeziku se je na FDV v študijskih programih ohranil širok nabor jezikov. Študenti tudi v prenovljenih programih lahko izbirajo med angleščino, nemščino, italijanščino, francoščino, ruščino in španščino, kar v primerjavi s programi na drugih nefiloloških fakultetah kaže na veliko pestrost izbire in diplomantom daje dodatno konkurenčno prednost. Tako se FDV v slovenskem prostoru in tudi širše uvršča med najuspešnejše fakultete, ki praktično udeležujejo načelo dejavne večjezičnosti.

Učitelji TSJ smo organizirani v katedro. Ta organizacijska oblika nam omogoča ustvarjalno sodelovanje in komunikacijo, hkrati pa uokvirja in utemeljuje tudi povezovanje s kolegi z drugih kateder. Študentove potrebe skladno z dognanji stroke usmerjajo prioritete razvoja. Navzven se razvoj TSJ kaže na različne načine, tako prek metod dela in pripravljanja študijske literature kot prek znanstvenoraziskovalnega dela in drugih dejavnosti članov katedre.

Že od samega začetka smo učitelji TSJ uvajali inovativne metode in oblike dela, ki so sledile najsodobnejšim trendom v svetu. Delo je sprva temeljilo na principu branja tujih člankov in analize besedišča. Sedanji člani katedre so prvotna izhodišča nadgradili. Različne avdio-vizualne komunikacijske metode so ob koncu 90. let začele dopolnjevati na študenta osredinjene konstruktivistične metode problemsko naravnane učenja, simulacij, dejavnostno naravnane poučevanja, sodelovalnega učenja ipd. Te metode omogočajo, da študent prevzema dejavno vlogo udeleženca v učenju in ni več samo pasiven prejemnik znanj, ki mu jih posreduje učitelj.

Zaradi neposredne potrebe po ustreznih študijskih gradivih smo bili učitelji TSJ zmeraj zelo dejavni kot pisci učbenikov, kar je naša posebnost v primerjavi z učitelji TSJ, ki poučujejo na znanstvenih področjih, za katera so na trgu primerni učbeniki. Gradiva, prikrojena potrebam študentov, so iz začetnih zbirk avtentičnih dokumentov preraščala v skripta in učbenike, z razvojem IKT pa prehajajo tudi na splet in so na podlagi sodelovanja z učitelji strokovnih predmetov tematsko in vsebinsko usklajena s posameznimi fakultetnimi programi.

Katedra za tuje strokovne jezike skrbi za vključevanje študija TSJ v vse

dodiplomske študijske programe. V zadnjih desetih letih je razvila izvirne programe tujih strokovnih jezikov za različne ciljne skupine družboslovcev: za politologe, za kulturologe, za sociologe in za komunikologe. Programe skladno z zahtevami razvoja v dialogu z deležniki prilagaja in prenavlja, tako da upoštevajo hierarhijo pomembnih kompetenc, potrebnih za uspešno poklicno delovanje. V dialog vključuje področne strokovnjake, študente, diplomante, po potrebi pa tudi druge končne uporabnike (npr. sogovornike z ministrstev). V zadnjem času se kažejo razvojne možnosti za sodelovanje učiteljev TSJ pri drugih predmetih ali v okviru modulov vseživljenjskega izobraževanja.

Upoštevajoč specifične jezikovne potrebe naših študentov svoje predmete oblikujemo tako, da so vsebinsko usklajeni s predmeti posameznih fakultetnih programov, pri čemer smo v zadnjih letih dosegli visoko raven medpredmetnega sodelovanja s kolegi komunikologi, sociologi in politologi. Študentom tako omogočamo povezano izvajanje problemsko naravnane učenja, ki vključuje izvedbo raziskave, pisanje poročila in ustno predstavitev. Povezano izvajamo tudi simulacije mednarodnih konferenc. Cilj takega povezovanja je uporaba TSJ v avtentičnem položaju ob reševanju resničnih problemov in krepitev zavedanja o pomembnosti obvladavanja strokovne terminologije in žanrov za doseganje poklicnih ciljev tako v domačih kot tudi v mednarodnih organizacijah. Dejavnosti smo tudi pripravi in izvedbi predmetov na podiplomskem študiju.

Poleg povezovanja predmetov v okviru FDV smo v zadnjih letih izvedli številne mednarodne projekte, v katerih so naši študenti skupaj s svojimi kolegi iz Nemčije in Velike Britanije imeli priložnost učiti se in uporabiti TSJ v avtentičnih položajih in tako že v času študija izkusiti pomen obvladavanja TSJ za uspešno sodelovanje v mednarodni skupnosti strokovnjakov z izbranega področja.

Multidisciplinarnost in povezovanje s strokovnjaki drugih disciplin pa nista značilni samo za pedagoško, temveč tudi za znanstvenoraziskovalno delovanje učiteljev TSJ. Člani katedre si prizadevamo za razvoj strokovnih jezikov tudi v slovenskem prostoru in širše v svetu. V preteklih dveh desetletjih smo bili najprodornejši kot pisci visokošolskih učbenikov, zato se je večinoma tudi naše znanstvenoraziskovalno delo neposredno povezovalo s tem področjem. V zadnjih letih pa smo se uveljavili v mednarodnem prostoru z raziskavami na področju uporabe spletnih orodij pri poučevanju TSJ. Objavljamo znanstvene in strokovne članke v periodiki s področja tujih jezikov in sodelujemo pri pisanju monografij. Sodelujemo kot uredniki revij in kot recenzenti. S svojimi prispevki se udeležujemo domačih in mednarodnih konferenc. Učitelji TSJ pa smo pomembno prispevali tudi k uveljavljanju fakultetnega znanstvenoraziskovalnega dela v svetu. S svojim jezikovnim znanjem, družboslovno in humanistično razgledanostjo pomagamo

pri prevodih znanstvenih člankov, monografij, referatov, prispevkov, povzetkov, in s tem pomagamo k boljši predstavitvi del naših znanstvenikov v svetu. Glede na to, da je TSJ vez med temeljno disciplino, ki jo študent študira, in med mednarodno skupnostjo na eni strani ter slovensko kulturo in slovenskim jezikom stroke na drugi strani, je TSJ vsaj posredno povezan tudi z maternim jezikom stroke. Učitelji TSJ se uveljavljamo tudi kot prevajalci tujih družboslovnih del v slovenski jezik.

Člani Katedre za TSJ smo dejavni v najrazličnejših društvih, od Društva za tuje jezike, kjer smo pomagali dvigovati raven znanja tujih jezikov v Sloveniji, Društva Slovenija-Rusija, kjer smo gojili prijateljske vezi in sodelovanje med Slovenijo in Rusijo, Slovenskega društva učiteljev francoščine do Slovenskega društva učiteljev tujega strokovnega jezika – SDUTSJ, kjer dejavno sodelujemo pri uveljavljanju novih pristopov k poučevanju in raziskovanju TSJ.

Pri pregledu tradicije poučevanja TSJ na fakulteti smo opozorili na nekatere vidnejše mejnike na razvojni poti TSJ in pomembnejše raziskovalne korake učiteljev za oblikovanje tujejezikovno kompetentnega diplomanta. Videti je, da smo učitelji v svojih prizadevanjih vedno v dvojni vlogi, ki nam jo narekuje naš položaj na presečišču med različnimi deležniki in znanji. Dvojnost našega položaja bomo utemeljili v nadaljevanju.

432

Vloga učitelja TSJ pri oblikovanju tujejezikovno kompetentnega diplomanta

Glede na to, da so učenčeve potrebe in njegovi razlogi za učenje tujega jezika v danem študijskem, strokovnem in/ali poklicnem okolju izhodiščna predpostavka za vsakršno dejavnost učiteljev TSJ, je treba ugotoviti, da prav zahteva po upoštevanju potreb in hkratna vpetost v širši kontekst bistveno določata položaj in delovanje učitelja TSJ. Njegovo vlogo je treba najprej razumeti v širšem družbenem in institucionalnem okviru, znotraj institucije pa jo podrobneje določa študijski ali kak drug izobraževalni program. V okviru programa učitelj TSJ kot jezikoslovec stoji na stičišču poti med študentom in področnim strokovnjakom, ali širše gledano, med študentovimi znanji, možnostmi, kurikularnimi ali poklicnimi jezikovnimi in komunikacijskimi potrebami na eni strani ter področnim znanjem na drugi strani.

Učitelj TSJ kot povezovalac deležnikov in znanj

Pomembni značilnosti organizacijsko pogojenega položaja sta potreba učiteljev TSJ po povezovanju z učitelji temeljnih predmetov in multidisciplinarnost. V prispevku smo pokazali, da mora biti učitelj TSJ prožen in ustvarjalen, kar je v skladu z ugotovitvami Dudley-Evansa in St. Johnove (1998: 10–16), ki opisujeta lastnosti profila učitelja TSJ: pripravljen se mora

biti učiti o disciplini/poklicu svojih učencev, izbirati, prirejati in mnogokrat tudi pisati učno gradivo, raziskovati jezik, žanre in zmožnosti, potrebne za komunikacijo v ciljnem položaju, ter ocenjevati in ovrednotiti znanje, gradivo in proces poučevanja. Pri tem je pomembno, da se povezuje in sodeluje s področnimi strokovnjaki, npr. tako, da učitelj jezika pripravi študente za predavanje ali predstavitev določene strokovne vsebine. Gre torej za izjemno dinamičen proces, ki obsega tako fazo priprave kot fazo izvedbe in vrednotenja programa, ki naj zadosti posebnim zahtevam in pravilom komunikacije v znanstveni skupnosti, v poklicnem ali v strokovnem okolju. Učitelj TSJ torej ni le prenašalec splošnega jezikovnega znanja ali znanja o jezikovnem sistemu, ampak posrednik in pomočnik pri dejavnem pridobivanju ter rabi ustreznih jezikovnih, medkulturnih in drugih komunikacijskih kompetenc. Na potrebo po sodelovanju med učitelji strokovnih predmetov in poučevanjem TSJ v smislu priprave strokovnih vsebin, seminarskih nalog, problemsko naravnane učenja ali študij primerov za izboljšanje študija stroke in razvijanje vseh tujejezikovnih zmožnosti opozarjajo tudi domači raziskovalci. Danko et al. (2008) na primer menijo, da tako sodelovanje lahko prispeva k boljšim kompetencam diplomantov.

Poleg povezovanja s področnimi strokovnjaki je za učitelja TSJ značilno povezovanje različnih znanj. Že tridelna sintagma *tuji strokovni jezik* nakazuje, da proučevanje tega pojava kliče k multidisciplinarni obravnavi. Dudley-Evans in St. Johnova (1998: 17) zato pravita, da se mora učitelj z drugimi disciplinami povezovati prek poučevanja. To po eni strani pomeni, da mora pri poučevanju upoštevati raziskave drugih disciplin, po drugi strani pa se mora tudi lastnih raziskav lotevati multidisciplinarno. Raziskovanje TSJ namreč posega na različna področja temeljnih disciplin, ki jih jezik posreduje (npr. medicina, strojništvo, pravo, ekonomija, politologija itd.), na področje različnih jezikoslovnih disciplin, na področje uporabnega jezikoslovja, poučevanja tujih jezikov in didaktike ter na številna družboslovna področja. Omenjeno množico disciplin, katerih stičišče je jezik stroke, bomo ponazorili na nekaj značilnih primerih, ki simulirajo posamezne etape poučevanja in raziskovanja TSJ na FDV.

Ko učitelji TSJ opredeljujemo, kakšne so posebnosti strokovnega jezika neke discipline na FDV v primerjavi z značilnostmi splošnega jezika, se vprašamo, kateri koncepti so ključni in katere terminološke enote izražajo te koncepte. Če hočemo vzpostaviti terminološko zbirko, se moramo povezovati s področnimi strokovnjaki, ki dobro poznajo terminologijo, če ta terminologija v maternem jeziku še ni ustaljena in normirana, pa morda tudi s slovenisti. Pri sestavljanju korpusov uporabljamo načela korpusnega jezikoslovja; pri morebitni nadaljnji uporabi ugotovitev korpusne analize se za sestavljanje študijskih gradiv opremo še na didaktična in metodična načela, pri sestavljanju večjezičnega glosarja pa na leksikološka, leksikografska,

terminološka in terminografska načela. Ko pripravljamo učbeniška gradiva, pri analizi potreb uporabimo spoznanja didaktične stroke, s področnim strokovnjakom se posvetujemo o učnih potrebah študentov v povezavi z nekaterimi temeljnimi strokovnimi predmeti, o najbolj optimalni umeščeni tematik v kurikulum, o značilnih žanrih, ki bi jih bilo treba vključiti, in o primernosti posameznih besedil z vidika medpredmetnega povezovanja. S korpusno analizo ugotavljamo, katere tipične skladijske strukture, besedne zveze itd. so značilne za določene vrste diskurza, z oblikoslovno, pomenoslovno, skladijsko in diskurzivno analizo pa ugotavljamo, na katere značilnosti jezika moramo opozoriti študente. Multidisciplinarna obravnava lahko zahteva tudi drugačne družbenokulturne pristope k analizi jezikovnih pojavov. Ti onkraj kontekstualne ravni vodijo v proučevanje kulturne, družbene, politične situacije, zgodovinskih, socioloških ali ideoloških razsežnosti, ki sicer niso eksplicitno izražene v določenem strokovnem diskurzu, a ga kljub vsemu lahko natančneje določajo in osvetljujejo.

Na tej stični točki deležnikov in znanj učitelji TSJ iščemo optimalne vsebinske in metodološke poti, ki bodo najhitreje in najučinkoviteje pripeljale do razvoja študijskih in poklicnih tujejezikovnih kompetenc diplomantov FDV.

Tujejezikovno kompetenten diplomant FDV

Upoštevanje poklicnih kompetenc je posebno pomembno ne samo zaradi zagotavljanja konkurenčnosti diplomantov FDV, temveč tudi za zaposlovalce in širšo družbo. Raziskava ELAN, ki jo je naročila Evropska komisija, je pokazala, da je neposreden vpliv tujejezikovnih kompetenc in kulturnih ovir na poslovanje zelo velik. Opazovana evropska podjetja iz 29 držav članic in držav kandidatk so po podatkih te raziskave v letu 2000 zaradi pomanjkanja tujejezikovnih kompetenc svojih zaposlenih izgubila kar 11 % poslov, pri čemer gre samo za posle, pri katerih se ta podjetja zavedajo svojih izgub. Potrebe po znanju tujih jezikov pa bodo v prihodnosti še naraščale (Evropska komisija, 2006: 5). Evropska komisija (2007) spodbuja učenje jezikov, saj so ti bistveni za delovanje skupnega evropskega prostora, temelječega na prostem pretoku delovne sile. Tisti, ki znajo več jezikov, lahko študirajo in najdejo zaposlitev v drugih državah. Tujejezikovno kompetentni iskanci zaposlitve imajo prednosti, saj so jeziki ključ do sporazumevanja in razumevanja drugih kultur. Zaposlovalci namreč iščejo delavce, ki so sposobni komunicirati in delati v večkulturnih in večjezičnih timih. Pri tem se znanje angleščine v večjem delu Evrope uvršča med temeljne kompetence, od diplomantov pa se zahteva še znanje najmanj enega drugega tujega jezika (Evropska komisija, 2011: 19–20). Na podlagi teh podatkov lahko sklepamo, da sta, tako kot za večino diplomantov slovenskih fakultet, ki naj bi vstopali

na evropski trg delovne sile, za diplomante FDV znanje in funkcionalno obvladovanje tujih jezikov izjemnega pomena.

Ob bolonjski prenovi programov je bila na dodiplomski ravni skladno z bolonjskimi smernicami poudarjena potreba, da diplomanti pridobijo tudi kompetenco učinkovitega sporazumevanja v tujem jeziku znotraj izbranega študijskega področja in v svojem bodočem delovnem okolju. Da se slovenski diplomanti in njihovi bodoči delodajalci zavedajo pomena teh kompetenc, razkrivajo domače in mednarodne raziskave. Že Krambergerjeva študija je pokazala, da diplomanti med najbolj pozitivno ocenjene značilnosti študija na FDV prištevajo tudi učenje jezikov, kar 23% vprašanih pa bi si želelo, da bi bilo v študijskih programih še več časa namenjenega tujim jezikom, ker je to znanje na njihovih delovnih mestih najbolj potrebno in cenjeno (Kramberger, 2004: 42–43).

Akkuyunlu et al. so opravili raziskavo, ki je vključevala visokošolske institucije v Litvi, Poljski, Madžarski, Sloveniji in Turčiji. Namen njihove primerjalne študije je bil odkriti ključne kompetence, ki jih potrebujejo diplomanti za uspešnost na delovnem mestu in v družbi. Rezultati so pokazali, da med 13 ključnimi kompetencami diplomantov delodajalci in visokošolske ustanove uvrščajo znanje tujega jezika na 5. mesto (Akkuyunlu et al., 2009: 15). Več kot 50% vprašanih visokošolskih institucij in delodajalcev je menilo, da je znanje tujih jezikov najpomembnejša kompetenca za uspešno delovanje na delovnem mestu in v družbi (ibidem). Po drugi strani pa analize študijskih programov na dodiplomski ravni kažejo, da vsi študenti v slovenskem prostoru nimajo možnosti razvijati svojih jezikovnih kompetenc. Jurkovičeva in Djuričeva (2008: 217) menita, da neenotnost pri uvajanju tujih jezikov v različne študijske programe lahko vodi tudi v diskriminacijo študentov, ki tujih jezikov ne obvladajo dobro, bodisi zato, ker jih v določenih programih ni, bodisi, ker se jih učijo le kot izbirni predmet. V tem kontekstu lahko močno zastopnost TSJ na FDV razumemo kot pomemben dejavnik za povečevanje zaposlitvenih možnosti na trgu delovne sile.

Pokazali smo različne lastnosti profila učitelja TSJ in opozorili na njegovo dvojno vlogo kot sodelavca s področnimi strokovnjaki in povezovalca znanj različnih disciplin. V tej vlogi lahko najbolje doseže pedagoške cilje, ki upoštevajo potrebne kompetence študentov in prispevajo h konkurenčnosti tako diplomantov FDV kot tudi njihovih zaposlovalcev v evropskem prostoru. Prispevek bomo sklenili z razmislekom o perspektivah razvoja TSJ.

Sklep

V prispevku smo pregledali razvojno pot TSJ v svetu in Sloveniji ter opozorili na osrednjo vlogo, ki jo imajo pri načrtovanju in izvajanju pouka učenceve potrebe. Pokazali smo pomen TSJ na področju gospodarstva, znanosti

in kulture v svetu in Evropski uniji ter potrdili naraščanje povpraševanja po znanju in zanimanja za raziskovanje TSJ.

Osvetlili smo značilnosti poučevanja in raziskovanja TSJ v domačem visokošolskem okolju. V pregledu stanja smo pokazali, da je za slovenski prostor značilna raznolikost programov po posameznih področjih in da je ena pglavitnih težav pomanjkanje jezikovne politike, ki je poleg analize potreb pogosta tema slovenskih raziskav TSJ. Ugotovili smo, da se v zadnjih desetletjih tudi v Sloveniji raziskovanje TSJ živahno razvija in da se učitelji lahko pohvalijo z odmevnimi znanstvenimi dosežki.

Tudi razvoj TSJ na FDV je treba razumeti v luči prepletanja različnih svetovnih vplivov, družbenega položaja ter umeščenosti v širšo in ožjo akademsko ter znanstveno skupnost. Pri tem se izrisuje nekaj temeljnih poudarkov, ki nakazujejo močno vpetost TSJ v te tokove. Učitelji TSJ se zavedamo svoje povezovalne vloge med jezikom in stroko ter med različnimi disciplinami in menimo, da je ključna za zagotavljanje ustrezne tujejezikovne usposobljenosti diplomantov FDV. Tako specifičnim potrebam naših študentov sledijo naša vsebinska, metodološka, organizacijska in raziskovalna prizadevanja.

Predvidevamo lahko, da se bodo v prihodnosti v svetu in doma potrebe po znanju TSJ še povečevale zaradi njihovega pomena za mobilnost in uspešnost študentov in diplomantov, za razvoj strokovne terminologije v tujem jeziku in slovenščini, za boljše razumevanje strokovnih in znanstvenih žanrov ter s tem tudi za večjo uspešnost strokovnjakov pri objavah na znanstvenem področju. Tako bo poučevanje TSJ ne samo ohranilo svoj položaj znotraj poučevanja splošnega tujega jezika, ampak ga bo verjetno še utrdilo. Če upoštevamo nedavne metodološke in raziskovalne premike v svetu, lahko za slovenski prostor predvidimo, da bo pouk vse bolj izkoriščal možnosti, ki jih danes ponujajo splet in sodobne tehnologije, čemur bomo sledili tudi učitelji TSJ na FDV. Razvoj bo pred nas postavljaj zmeraj nove didaktične, organizacijske in raziskovalne izzive, s katerimi se bomo soočali, ko bomo pri svojem delu iskali načine, kako študente še učinkoviteje opremiti s potrebnimi tujejezikovnimi znanji in kompetencami za čim boljši vstop v svet poklica.

LITERATURA

- Abbott, Gerry (1978): Motivation, materials, manpower and methods: some fundamental problems in ESP. *ELT Documents 103: Individualisation in Language Learning*, 98–104.
- Akkuyunlu, Arzu (ur.), Helena Kovačič (ur.), Ivan Svetlik (ur.) in Samo Pavlin (ur.) (2009): Development of competencies in the world of work and education: report on the qualitative analysis of higher education institutions and employers in five countries. HEGESCO: University of Ljubljana, Faculty of Social Sciences.

- Alderson, Charles (1991): Testing and its administration in ESP. V Dick Chamberlain (ur.) in Robert Baumgardner (ur.), *ELT Documents* 128: 87-97.
- Altbach, Philip G. in Jane Knight (2007): The Internationalization of Higher Education: Motivations and Realities. V *Journal of Studies in International Education* Fall/Winter 2007, 11: 290-305.
- Barber, Charles (1962): Some Measurable Characteristics of modern Scientific Prose. Ponatisnjeno v John Swales (ur.), *Episodes in ESP*. London: Collins.
- Bhatia, Vijay (1993): *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings*. London: Longman.
- Bhatia, Vijay (2008): Genre analysis, ESP and professional practice. *English for Specific Purposes* 27 (2): 161-174.
- Bojović, Milevica (2006): Teaching Foreign Language for Specific Purposes: Teacher Development. V *Proceedings of ATEE 2006*. Association of teacher education in Europe. Dostopno prek <http://www.pef.uni-lj.si/atee/978-961-6637-06-0/487-493.pdf>, 15. 9. 2011.
- Buhlmann, Rosemarie in Anneliese Fearn (2000): *Handbuch des Fachsprachenunterrichts*. Tübingen: Narr.
- Celinšek, Dubravka, Mojca Jarc in Violeta Jurković (2008): Problemsko naravnano učenje pri poučevanju tujega jezika stroke: poti in izzivi. V Janez Skela (ur.), *Učenje in poučevanje tujih jezikov na Slovenskem*. Ljubljana: Tangram.
- Cheng, An (2006): Understanding learners and learning in ESP genre-based writing instruction. *English for Specific Purposes* 25 (1): 76-89.
- Coleman, Hywel (ur.) (1989): *Language Learning in Large Classes*. Lancaster in Leeds: Universities of Lancaster and Leeds.
- Crowling, Jeremy (2007): Needs analysis: Planning a syllabus for a series of intensive workplace courses at a leading Japanese company. *English for Specific Purposes* 21 (1): 41-57.
- Čepon, Slavica (2006): English language globalism = Globalnost engleskog jezika. V Jagoda Granić (ur.), *Jezik i mediji*. Zagreb, Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 155-164.
- Čepon, Slavica (2008a): Pomen izgube/obrade splošne angleščine za poučevanje/učenje poslovne angleščine. *Pedagoška obzorja* 23 (2): 91-104.
- Čepon, Slavica (2008b): Učbeniki za poslovno angleščino - načini iskanja najboljšega. V Janez Skela (ur.), *Učenje in poučevanje tujih jezikov na Slovenskem*. Tangram: Ljubljana, 106-121.
- Danko, Manica, Margit Horvath in Janez Stare (2008): Analiza potreb tujejezikovnih zmožnosti študentov Fakultete za upravo UL. V Maja Klun (ur.) *Uprava in državljani - partnerji?* Ljubljana: Fakulteta za upravo.
- Djurić, Melita (1996): Jezik stroke v visokošolskih programih. *Vestnik Društva za tuje jezike in književnosti Slovenije* 30 (1-2), 99-111.
- Djurić, Melita (1999): Kako lahko preoblikujemo tradicijo ESP/EAP v Sloveniji: dodiplomska stopnja. *Vestnik Društva za tuje jezike in književnosti Slovenije* 33 (1-2): 7-22.
- Djurić, Melita (2008): Dealing with Situations of Positive and Negative Washback. *Scripta Manent* 4 (1): 14-27.
- Djurić, Melita, Šarolta Godnič Vičič in Violeta Jurković (2008): Tuji jeziki stroke v

- slovenskem visokem šolstvu: poimenovanje, ravni, obseg, cilji in učna gradiva. V Janez Skela (ur.), *Učenje in poučevanje tujih jezikov na Slovenskem: pregled sodobne teorije in prakse*, 523–542. Ljubljana: Tangram.
- Douglas, Dan (2000): *Assessing Languages for Specific Purposes*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Dudás, Julia (1999): *Tips for teaching one-to-one business English courses*. V Božena Tokić, Mark Davies (ur.) in Jasna Jemeršič (ur.), *English for Specific Purposes: Contradictions and Balances*. Zagreb: British Council in HUPE.
- Dudley-Evans, Tony (2001): *Team-teaching in EAP: Changes and Adaptations in the Birmingham Approach*. V John Flowerdew (ur.) in Matthew Peacock (ur.), *Research Perspectives on English for Academic Purposes*, 225–238. Cambridge: University Press.
- Dudley-Evans, Tony in Maggie Jo St. John (1996): *Report on business English: A review of research and published teaching materials*. TOEIC research report 2. The Chauncey Group International. Dostopno prek <http://www.ets.org/Media/Research/pdf/TOEIC-RR-02.pdf>, 15. 9. 2011.
- Dudley-Evans, Tony in Maggie Jo St. John (1998): *Developments in English for specific purposes: A multi-disciplinary approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ellis, Mark in Christine Johnson (1994): *Teaching business English*, Oxford: Oxford University Press.
- Evropska komisija (2006): *ELAN: Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise*. The European Commission. Dostopno prek http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc421_en.pdf, 15. 9. 2011.
- Evropska komisija (2007): *Poročilo o izvajanju akcijskega načrta „Spodbujanje učenja jezikov in jezikovne različnosti“*. Evropska komisija. Dostopno prek <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0554:FIN:SL:HTML>, 15. 9. 2011.
- Evropska komisija (2011): *European strategic framework for education and training (ET 2020): Providing multilingual communication skills for the labour market – Report from the thematic working group »Languages for jobs«*. Dostopno prek <http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/jobs/report.pdf>, 15. 9. 2011.
- Felices Lago, Ángel (2005): *El español para fines específicos y su desarrollo en España durante la última década. Ideas 1*. Heilbronn: Universidad de Ciencias Aplicadas de Heilbronn.
- Flowerdew, John in Matthew Peacock (2001): *The EAP curriculum: issues, methods and challenges*. V John Flowerdew (ur.) in Matthew Peacock (ur.), *Research Perspectives on English for Academic Purposes*, 268–85. Cambridge: University Press.
- Gémar, Jean-Claude (1980): *La langue juridique, langue de spécialité au Québec: éléments de méthodologie*. *The French Review – Numéro spécial sur le Québec* 53 (6): 880–893.
- Godnič Vičič, Šarolta (2008): *Potentials and Challenges of ESP Learner Corpora: The Case of Modal Auxiliaries in Slovene ESP Learners' Written Interlanguage*. V Metka Brkan (ur.), Šarolta Godnič Vičič (ur.), Mojca Jarc (ur.), Violeta Jurkovič

- (ur.), Vida Zorko (ur.), Jezik stroke in vloga učitelja tujega jezika stroke v slovenskem izobraževalnem prostoru: zbornik posveta ob 10. obletnici delovanja Slovenskega društva učiteljev tujega strokovnega jezika (Inter Alia) 1: 45–69. Ljubljana: Slovensko društvo učiteljev tujega strokovnega jezika. Dostopno preko http://www.sdutsj.edus.si/InterAlia/2008/jurkovic_djuric_godnicvicic.html, 15. 9. 2011.
- Halliday, Michael Alexander Kirkwood, Angus McIntosh in Peter Strevens (1964): *The Linguistic Sciences and Language Teaching*. Harlow: Longman.
- Hollinger, Alexander (2002): The impact of genre analysis on teaching strategies and syllabus design in the field of teaching business letter-writing. *Prosper Journal* 14: 23–25.
- Hutchinson, Tom in Alan Waters (1987): *English for Specific Purposes: A Learning-Centred Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jakoš, Zorka (2007): The role of ESP in the newly developed Bologna study programmes at Slovene faculties. V E. M. Graf in J. Allen (ur.), *English studies in flux*, 149–157. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Jarvis, Jennifer (1983): Two core skills for ESP teachers, *ESP Journal* 2 (1): 45–48.
- Johns, T. (1981): Some problems of a world-wide profession. *ELT Documents* 112 – *The ESP Teacher: Role, Development and Prospects*, 16–22.
- Jordan, Robert (1990): Pyramid discussions. *English Language Teaching Journal* 44 (1): 46–54.
- Jordan, Robert (1997): *English for Academic Purposes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jordan, Robert (2000): ESP: the human dimension – changes, difficulties and needs. *IATEFL ESP SIG Newsletter* 7: 17–21.
- Jurković, Violeta (2003): Needs analysis in ESP. V Diana Stolac, Nada Ivanec in Boris Pritchard (ur.), *Psiholingvistika i kognitivna znanost u hrvatskoj primijenjenoj lingvistici: zbornik radova: sa savjetovanja održanog 18. i 19. svibnja 2001. u Opatiji*, 345–357. Zagreb, Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.
- Jurković, Violeta (ur.) (2005): *Guide to problem-based learning: PBL within the context of ESP*. Ljubljana: SDUTSJ.
- Jurković, Violeta (2007): The effect of language learning strategy introduction on ESP learning: a project presentation. V Jan Engberg (ur.), *New directions in LSP teaching, Linguistic insights: studies in language and communication* 55: 283–299. Bern: Peter Lang.
- Jurković, Violeta in Melita Djurić (2008): Tuji jeziki stroke v slovenskem visokem šolstvu. V Milena Ivšek (ur.) in Laila Aase (ur.), *Jeziki v izobraževanju: zbornik prispevkov konference*, 215–221. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Jurković, Violeta, Melita Djurić in Šarolta Godnič Vičič (2008): Status učitelja tujega jezika stroke v slovenskem visokem šolstvu. V Metka Brkan (ur.), Šarolta Godnič Vičič (ur.), Mojca Jarc (ur.), Violeta Jurković (ur.), Vida Zorko (ur.), *Jezik stroke in vloga učitelja tujega jezika stroke v slovenskem izobraževalnem prostoru: zbornik posveta ob 10. obletnici delovanja Slovenskega društva učiteljev tujega strokovnega jezika (Inter Alia) 1: 45–69*. Ljubljana: Slovensko društvo učiteljev tujega strokovnega jezika. Dostopno prek http://www.sdutsj.edus.si/InterAlia/2008/jurkovic_djuric_godnicvicic.html, 15. 9. 2011.

- Kilar, Vita (2008): Deutsche Geschäftskorrespondenz – Deutsch als Kommunikationssprache im slowenischen Geschäftsbereich. V Metka Brkan (ur.), Šarolta Godnič Vičič (ur.), Mojca Jarc (ur.), Violeta Jurkovič (ur.), Vida Zorko (ur.), Jezik stroke in vloga učitelja tujega jezika stroke v slovenskem izobraževalnem prostoru: zbornik posveta ob 10. obletnici delovanja Slovenskega društva učiteljev tujega strokovnega jezika (Inter Alia) 1: 70–85. Ljubljana: Slovensko društvo učiteljev tujega strokovnega jezika. Dostopno prek <http://www.sdutsj.edus.si/InterAlia/2008/kilar.html>, 15. 9. 2011.
- Kohont, Andrej (2011): Vloge in kompetence menedžerjev človeških virov v kontekstu internacionalizacije: doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek http://dk.fdv.uni-lj.si/doktorska_dela/pdfs/dr_kohont-andrej.PDF, 15. 9. 2011.
- Kramberger, Anton (2004): Trendi zaposljivosti in brezposelnosti pri diplomantih FDV po letu 1990. Študije FDV (1). Dostopno prek http://dk.fdv.uni-lj.si/Studijefdv/pdfs/Studije_FDV_2004_1.pdf, 15. 9. 2011.
- Kuteeva, Maria (2011): Wikis and academic writing: Changing the writer-reader relationship. English for Specific Purposes 30 (1): 44–57.
- Llobera, Miquel (2000): Aspectos semióticos del discurso en la enseanza de EpFE: Ideaciones y dimensión educativa. Actas del Primer Congreso Internacional de España para Fines Específicos. Amsterdam: CIEFE. Dostopno prek http://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/ciefe/pdf/01/cvc_ciefe_01_0005.pdf, 15. 9. 2011.
- Littlejohn, Andrew (1998): The analysis of language teaching materials: Inside the Trojan horse. V Brian Tomlinson (ur.), Materials Development in Language Teaching, 190–205. Cambridge: Cambridge University Press.
- Llovet, Bego in Kurt Grötsch (2011): España con fines específicos y estrategias. Marco ELE – Revista de didáctica ELE 12. Dostopno prek <http://marcoele.com/descargas/12/llovet-grotsch.pdf>, 15. 9. 2011.
- Louhiala-Salminen, Leena, Mirjaliisa Charles in Anne Kankaanranta (2005): English as a lingua franca in Nordic corporate mergers: Two case companies. English for Specific Purposes 24 (4): 401–421.
- Mascul, Bill (1996): Key Words in Business. London: Collins – Cobuild.
- Mourlhon-Dallies, Florence (2008): Enseigner une langue à des professionnels, Paris: Didier.
- Munby, John (1978): Communicative Syllabus Design. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nelson, Mike (2000): A Corpus-based Study of the Lexis of Business English and Business English Teaching Materials. Neobjavljena doktorska disertacija. Manchester: University of Manchester.
- Nunan, David (2004): Task-based Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press.
- Okoye, Ifeoma (1997): Teaching technical communication in large classes. System 13 (3): 223–237.
- Osolnik Kunc, Viktorija (2006): Fachkommunikative Verständlichkeit in der Verwaltungssprache. Dargestellt am Deutschen und Slowenischen. Hamburg: Kovač.

- Osolnik Kunc, Viktorija, Monika Kalin Golob in Mihaela Zavašnik (2008): Fachsprachenforschung und -unterricht in Slowenien. *Fachsprache* (3-4): 180-192.
- Peacock, Matthew (2001): Language learning strategies and EAP proficiency: teacher views, student views, and test results. V John Flowerdew (ur.) in Matthew Peacock (ur.), *Research Perspectives on English for Academic Purposes*, 268-85. Cambridge: University Press.
- Perković, Anica (1999): How to combine a ready-made textbook with other materials in ESP teaching. V Božena Tokić (ur.), Mark Davies (ur.) in Jasna Jemeršič (ur.), *English for Specific Purposes: Contradictions and Balances*. Zagreb: British Council in HUPE.
- Pheby, John (ur.) (1987): *Oxford-Duden Pictorial English Dictionary*, Oxford: Oxford University Press.
- Qotb, Hani (2011): *Le Français Militaire*. Le FOS.com. Dostopno prek: <http://www.le-fos.com/historique-1.htm>, 15. 9. 2011.
- Robinson, Pauline (1991): *ESP Today: A Practitioner's Guide*. Hemel Hempstead: Phoenix.
- Skela, Janez (1997): Prvine notranje in zunanje organiziranosti učnih enot v učbenikih angleškega jezika, doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za germanske jezike in književnosti.
- Skela, Janez (ur.) (2008): *Učenje in poučevanje tujih jezikov na Slovenskem: Pregled sodobne teorije in prakse*. Ljubljana: Tangram.
- Slaouti, Diane (2002): The world wide web for academic purposes: Old study skills for new? *English for Specific Purposes* 21 (2): 105-124.
- Smoak, R. (2003): What Is ESP? *English Teaching Forum* 41 (2): 22-27. Dostopno prek <http://exchanges.state.gov/english/teaching/forum/archives/docs/03-41-2-g.pdf>, 15. 9. 2011.
- Stevens, Peter (1988): The learner and teacher of ESP, *ELT Documents* 128 - ESP in the Classroom: Practice and Evaluation. 39-44.
- Sturtridge, Gill (1977): Using simulation in teaching English for specific purposes. V Susan Holden (ur.), *English for Specific Purposes*. London: Modern English Publications.
- Swales, John (1980): ESP: the textbook problem. *ESP Journal* 1 (1): 11-23.
- Swales, John (1990): *Genre Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vázquez, Graciela (2006): Un análisis didáctico del discurso académico espa ol como contribución a la movilidad estudiantil europea. *Actas del Tercer Congreso Internacional de Espa ol para Fines Específicos*. Utrecht: CIEFE. Dostopno prek http://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/ciefe/pdf/03/cvc_ciefe_03_0013.pdf, 15. 9. 2011.
- Warschauer, Mark (2002): Networking into academic discourse. *Journal of English for Academic Purposes* 1 (1): 45-58.
- Waters, Alan (1997): Theory and Practice in LSP Course Design. V Jordi Pique (ur.) in David Viera (ur.), *Theory and Practice in ESP*. Valencia: Universitat de Valencia.
- Wilberg, Peter (1987): *One to One: A Teacher's Handbook*. Hove: Language Teaching Publications.

- Willis, Jane (1996) *A Framework for Task-Based Learning*. Harlow: Longman.
- Zavašnik, Mihaela (2006): *Analiza potreb učiteljev angleškega strokovnega jezika z vidika njihovih specifičnih sposobnosti v okviru usposabljanja in izpopolnjevanja*, Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za anglistiko in amerikanistiko.
- Zorko, Vida (2007): ESP/EAP classes for Sociology students: establishing learning priorities. *ESP World* 6 (14).
- Zorko, Vida (2009): Factors affecting the way students collaborate in a wiki for English language learning. *Australasian Journal of Educational Technology* 25(5), 645-665.